

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK DUYARLILIKLARININ İNCELENMESİ (Ağrı İli Örneği) (*)

Mustafa ERCENGİZ (**)
Songül KEÇECİ KURT (***)
Suat POLAT (****)

Öz

Bu araştırmada temel amaç, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi öğretmen yetiştirme programları (Sosyal Bilgiler ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik) öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarını farklı değişkenler açısından karşılaştırmalı analizini yapmaktır. Araştırmada betimsel araştırma türlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma, 2012- 2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde incelenen programlara kayıtlı 200 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında “Çevre Sorunlarına Yönelik Duyarlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler istatistik paket programı (SPSS 16) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıkları ile cinsiyetleri, öğrenim gördükleri lisans programı, üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim yeri, anne ve baba eğitim durumu, yaş ve sınıf değişkenleri arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıkları orta düzeyde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre, çevre sorunları, öğretmen adayları, çevresel duyarlılık

Analysis of Teacher Candidates' Sensitivity on Environmental Problems (The Example of Ağrı)

Abstract

The main objective of this research is to analyze the sensitivity of teacher candidates on environmental problems by using different variables. Applicants consist of students who study at Faculty of Education, Teacher Training Programs (Social Sciences and Psychological Counseling and Guidance) of Ağrı Ibrahim Cecen University. In the study; scanning method, a sub-branch of descriptive research model, is used. The research conducted in the Spring Semester of 2012 - 2013 academic year with 200 teacher candidates. The survey “Environmental Sensitivity on Problems” was used to collect of data. Data results were analyzed using statistical package . It is observed in findings that students' sensitivity have not a direct correlation with gender, department, residence location, parental education, age and social status. Research showed that teacher candidates have a moderate level of awareness on the environmental problems.

Keywords: Environment, Environmental Problems, Teacher Candidates, Environmental Sensitivity

*) Bu çalışmanın bir bölümü V. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde (Çanakkale, 2013) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**) Arş. Gör. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, (e-posta: mercengiz@agri.edu.tr)

***) Yrd. Doç. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, (e-posta: skkurt@agri.edu.tr)

****) Arş. Gör. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, (e-posta: spolat@agri.edu.tr)

1. Giriş

Çevre, Türk Dil Kurumu (2013) tarafından kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam olarak tanımlanmaktadır. Çevre “*Canlı varlıkların hayati bağlarla bağlı oldukları değişik şekillerde etkiledikleri ve etkilendikleri mekân birimleri*” olarak tanımlanmıştır. Çevre genel olarak yapay çevre ve doğal çevre olarak incelenmektedir. Doğal çevre, doğal olaylara bağlı olarak insan etkisinin olmadığı veya önemli ölçüde değiştirilemeyen çevre, insanların sosyal hayatlarında doğal çevredeki denizler, akarsular gibi kaynakları, kullanarak yarattığı tüm varlıklar da yapay çevredir (Yıldız, Sipahioğlu ve Yılmaz, 2000). Bu yapay çevre içerisinde insan, yaşam standartlarını yükseltmeye çalışırken doğal çevre ile iletişim halindedir.

Yüzyıllarca devam eden bu iletişim sırasında insan için çevrenin herhangi bir soruna sebep olduğuna rastlanmamıştır. Çevre kirliliği ya da buna benzer tanınlar, çevreyi oluşturan öğelerin birçok dış faktörler nedeni ile giderek niteliğinin değişmesi, değerini yitirmesi olayıdır (Torunoğlu, 2013). Bu sorunlar birden bire ortaya çıkmamış zaman içerisinde birikerek varlığını kabul ettirmiştir. Hızla büyüyen çevre kirliliğinin en temel nedenlerinden biri 17. yüzyılda başlayan ve 19. yüzyılda büyük bir hızla gelişen sanayi faktörü olarak görülmektedir (Yücel & Morgil, 1998).

Çevre sorunlarının dünyada kabul görmesi ancak birçok çevresel değer yok olması veya tahribi ile gerçekleşmiştir. Çevre ile sürekli mücadele eden ve çevreyi değiştiren insanoğlunun, geleceğini gittikçe daha güçlü tehdit eden çevre sorunları, bu mücadelenin ve değişikliklerin sonucu olarak meydana gelmektedir (Alım, 2006). En önemli çevre sorunlarını şu başlıklar altında toplayabiliriz: Nüfusun hızlı artması, çarpık ve düzensiz kentleşme, endüstrileşme, hava kirliliği, sulardaki kirlenme, tatlı su kaynaklarının dağılım ve tüketimindeki etkinsizlik, küresel ısınma, doğal yaşamın kaybolmayla yüz yüze gelmesi, karbondioksit gazının artması sebebiyle meydana gelen iklim değişikliği, ozon tabakasının incelip delinmesi, atık sorunu olarak çöplerin gerek içerik gerekse miktar olarak tehlike arz etmesi, atmosfere yayılan gazların sebep olduğu sera etkisi, asit yağmurları, kıyıları kaplayan kimyasal atıklardaki artışlar, milyonlarca bitki ve hayvan çeşidinin yok olmayla karşı karşıya gelmesi, nükleer tehlikeler, toksin atıklar, civa kirlenmeleri ve yeşil alanların azalıp çölleşmenin artması (Kahyaoğlu, Daban ve Yangın, 2008; Torunoğlu, 2013). Bütün bunlar sonucunda meydana gelen hastalıklar ve ölümlerle çevre sorunları, insan sağlığını ve insanoğlunun geleceğini tehdit eder boyuta ulaşmıştır (Batak, 1997).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2012), yayımladığı Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikli Envanteri Değerlendirme Raporu’nda Türkiye’de son yıllarda 33 ilde hava kirliliğinin, 23 ilde atıkların, 22 ilde su kirliliğinin, birer ilde toprak kirliliği, gürültü ve doğal çevrenin tahribatının öncelikli çevre sorunları olduğunu tespit etmiştir.

Tüm bu sorunların üstesinden gelebilecek ve çevreyi koruyacak yine insanın kendisidir. Bu nedenle çevre sorunları sadece teknolojiyi kullanarak veya yasalar çıkararak önlenmesi düşünülmemektedir (Kaya, Akıllı ve Sezek, 2009). Bunu önlemenin en etkili yolu insanların çevreye karşı davranışlarını değiştirmesidir. Davranışların değiştirilebilmesi ise ancak etkili bir çevre eğitimi ile mümkündür.

Bütün insanlığın ve canlıların çevre kirliliğinden olumsuz etkilenmesi son yüzyıllarda çevre konusuna gösterilen hassasiyeti artırmıştır. Böylece çevre kirliliği insanoğlunun en önemli meselelerinden biri olmuş, çevre kirliliği uluslar arası bir boyut kazanmıştır. Bu sorun gelecek nesilleri de ilgilendirdiği için çevreye duyarlı insanlar yetiştirmek, zaruri hale gelmiştir. Bireylerin sebep oldukları çevre sorunların giderilmesinde kendilerine düşen görevlerin neler olduklarını bilmeleri gerekir ki bu da yine etkili bir çevre eğitimi ile mümkün olabilir (Şahin, 2004).

Çevre eğitimi; doğal çevre üzerine odaklanan eğitim şeklidir ve amacı sadece doğayı anlamak değil, aynı zamanda ona saygı göstermesini ve değer vermesini sağlamaktır (Çev-Kor, 1999). Buna benzer şekilde Devlet Planlama Teşkilatı (1997), Ulusal Çevre Eylem Planı'nda çevre eğitimi insanları çevre konusunda bilgilendirmek, sorumluluklarının bilincine vardırarak ve yarattığı çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlamak olarak ifade etmiştir. Bu nedenle kalıcı davranış değişikliği kazandırmak için toplumun her kesimini kapsaması gerekmektedir. Çevre eğitimi, disiplinler arası bir çalışma alanı olarak görülmüş; bilişsel alanda kişileri çevre okuryazar yapmayı, duyuşsal alanda çevreye ve çevre sorunlarına karşı değer ve tutum oluşturmayı amaçlamaktadır (DPT, 1997).

Çevre eğitiminin, çocuğun evinde ve yakın çevresinde başlaması gerektiği ve örgün eğitim kurumlarında verilmekte olan eğitimle de geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir (Tozlu 1997, 48-50; Çabuk, 2001, 40). Bu konuda okullara ve onun temel unsurları olan öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler her şeyden önce öğrenciler tarafından model olarak görüldüklerinden dolayı öğretmenlerin bu özelliklerini topluma faydalı olacak şekilde kullanmaları gerekmektedir. Öğretmen model olabilecek davranışlar sergilediği takdirde öğrenciler bu davranışları taklit etme yoluna gidecek ve böylece genel olarak eğitime, özel olarak da çevre eğitimine büyük bir fayda sağlayacaktır. Ayrıca akademisyenlerin de bu konu üzerinde önemle durması gerekmektedir. Bu konuda çok sayıda araştırmalar yaparak; çevre sorunlarının ne düzeyde olduğunu, bu sorunların kaynağının neler olduğunu ve nasıl çözülmesi gerektiği konusunda çözüm önerilerinde bulunmaları program yapıcı unsurlara ve öğretmenlere ışık tutacaktır.

Çevre duyarlılığı ise Çalışkan (2002) tarafından çevre sorunlarına yönelik olumlu faaliyetlerde bulunmaya istekli olma şeklinde tanımlanmıştır. Bu durumda insanlarda çevre duyarlılığının geliştirilmesi için bilinç düzeyinin artması gerekir. Bilinç düzeyinin geliştirilmesinin de bütün düzeylere uygun bir şekilde verilecek olan çevre eğitimi ile mümkün olabileceğine inanılmaktadır (Türksoy, 1991, 22-31, Çelikkıran 1997, 48, Kapyła ve Wahlstrom, 2000, 31-37; Gökdağ, 1994, 37-48).

Çabuk ve Karacaoğlu (2003), insanların çevreye yönelik davranışlarının, insanın çevre duyarlılığının bir yansıması olduğu ve bu anlamda insanların çevre duyarlılığının, yeşil alan problemlerine, çevre problemlerine, nüfus artışına ve ekolojik dengeyle alakalı davranışlarına bakılarak belirlenebildiğini düşünmektedir. Çevre sorunları ile çevre duyarlılığı ve çevre eğitimi arasında sıkı ilişki değerlendirildiğinde yeni dünya insanlarını yetiştirilmesine vesile olan eğitimcilerin ve öğretmen adaylarının çevreye karşı göstermiş olduğu

davranışlarına ve aldıkları çevre eğitiminin yeterli olup olmadığına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi de bu bağlamda önem arz etmektedir.

Eğitim Fakülteleri'ndeki öğretmen adayları; farklı kırsal, kentsel alanlardan gelmektedir ve farklı cinsiyet özelliklerine sahiptirler. Ayrıca bu öğretmen adaylarının anne ve babalarının eğitim seviyeleri büyük oranda farklılıklar göstermekte olup geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıkları; öğrenim gördükleri lisans programına, cinsiyetlerine, anne ve babalarının eğitim durumlarına, yaşlarına, sınıf düzeylerine, üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılıklar gösterebilir. Bu hipotezden hareketle öğretmen yetiştirme programları öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarını bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı analizini yapmak araştırmanın konusunu teşkil etmektedir.

1.1. Amaç

Araştırmanın amacı, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (SBÖ) ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenliği (PDR) programlarında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarının belirlenmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır: Öğretmen adaylarının;

1. Cinsiyetlerine,
2. Yaşadıkları yerleşim yerine,
3. Öğrenim gördükleri lisans programına,
4. Okudukları sınıf düzeyine,
5. Anne ve babalarının eğitim düzeyine ve,
6. Buldukları yaş gruplarına göre çevre duyarlılıkları farklılaşmakta mıdır?

1.2. Önem

Hızlı nüfus artışı, ilerleyen sanayi ve bunların yanında kentleşme olgusu, daha iyi yaşam koşullarına ulaşma arzusu insanları, sınırsız ve bilinçsiz bir biçimde doğal kaynakları kullanmaya itmiştir. Bunun sonucunda dünyada doğal kaynaklar gittikçe tükenmeye ve çevre problemleri yaşanmaya başlamıştır. Bu durum insanlar dışındaki canlıları da olumsuz etkilemektedir. Çevre sorunları konusunda insanları bilinçlendirmenin en etkili yolu eğitimidir. Bu sebeple insanlara tüm eğitim imkânlarından yararlanarak çevre bilincinin verilmesi ve çevre duyarlılığının geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bireysel veya toplumsal bencillik, istek, çıkar ve yararlar çevre bilinci üzerinde önemli etkenler olduğundan, yok edici, yıkıcı, kirletici ve bozucu faaliyetler doğanın dengesini bozmakta, ekosistemler olumsuz etkilenmektedir. Günümüzde çevre sorunları yalnızca teknolojinin geliştirilmesi veya yasalarla halledilebilecek bir konu değildir.

Bu sorunun aşılması alışkanlıkların veya bireysel davranışların değişmesi ile mümkündür. Bu nedenle bireylere çevre ile ilgili olumlu davranış, tutum ve duyarlılık kazandırılmasında ileride çocuklarımızı yetiştirecek olan öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarının belirlenmesi önemlidir (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003).

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında Sosyal Bilgiler ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik öğretmen adaylarının çevre duyarlılıkları arasında bir karşılaştırma yapıldığına rastlanılmamıştır. Lisans programında seçmeli olarak alınan Çevre Eğitimi dersinin çevre duyarlılığına etkisinin belirlenmesi noktasında bu çalışma önem arz etmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel türde olup tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli “Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri” olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2005).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi’nde öğrenim görmekte olan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik lisans programlarının farklı sınıflarından random tekniği ile seçilmiş 200 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklemin bu programlarda öğrenim gören öğretmen adaylarından seçilmesinin gerekçesi ise Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında seçmeli olarak çevre eğitimi ile ilgili ders verildiği halde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik lisans programında buna yönelik derslerin olmamasıdır. Bundan dolayı çevre eğitimi ile ilgili ders verilmesinin bu dersi alan programlar lehine fark yaratacağı düşünülerek söz konusu iki programda öğrenim gören öğretmen adayları üzerinde çalışma yapılmıştır. Araştırmaya Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik lisans programından 97, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programından 103 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Demografik Değişkenlerine Ait Bilgileri Gösteren Yüzde ve Frekans Dağılımı

Değişken		Frekans(f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	124	62,0
	Kadın	76	38,0
	Toplam	200	100
Bölüm	Sosyalbilgiler öğrt.	103	51,5
	Psikolojikdanışmanlık ve reh.	97	48,5
	Toplam	200	100
Baba eğitim durumu	Yok	28	14
	İlköğretim	91	45,5
	Ortaöğretim	55	27,5
	Yükseköğretim	26	13
	Toplam	200	100
Anne eğitim durumu	Yok	102	51
	İlköğretim	76	38,0
	Ortaöğretim	17	8,5
	Yükseköğreti	5	2,5
	Toplam	200	100
Yerleşimyeri	Köy	3	21,5
	Kasaba	5	2,5
	İlçe	70	35
	İl	82	41
	Toplam	200	100
Yaş	16-20 yaş	83	41,5
	21-25 yaş	108	54
	26-30 yaş	7	3,5
	31 ve üzeriyas	2	1
	Toplam	200	100
Sınıf	1 sınıf	30	15
	2. sınıf	82	41
	3. sınıf	38	19
	4. sınıf	50	25
	Toplam	200	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi, örnekleme dâhil edilen öğretmen adaylarının cinsiyet, bölüm, baba eğitim durumu, yaş, sınıf, yaşadığı yer ve anne eğitim durumuna göre dağılımlarına bakıldığında, öğretmen adaylarının %38’inin kadın %62’sinin erkek; %51,5’inin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, %48,5’inin Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik; %41,5’inin 16–20 yaş arası, %54,0’ünün 21–25 yaş arası, %3,5’inin 26–30, %1,0’ünün 31 ve üzeri yaşta; %15,0’inin 1. sınıf, %41,0’inin 2.sınıf, %19,0’unun 3. sınıf, %25,0’inin 4. sınıf olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak Çabuk ve Karacaoğlu (2003), tarafından geliştirilmiş, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş “Ölçek” kullanılmıştır. Ölçek kullanım hakkı için ölçeği geliştiren araştırmacılardan gerekli izin alınmıştır. Kullanılan ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümde ise öğrencilerin çevreye karşı duyarlılıklarını anlamaya yönelik beş alt faktör içeren 24 soruya yer verilmiştir. Yapı geçerliliği için faktör analizi testi kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda deneme formu için belirlenen 24 maddeden tümünün uygun olduğu belirlenmiştir. Ölçek 64 kişilik bir öğrenci grubuna ön uygulaması yapılmış ve güvenilirlik düzeyi belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için “alfa iç tutarlık katsayısı” testi kullanılmıştır. Alfa güvenilirlik katsayısı Cronbach Alfa $\alpha = 0,81$ olarak bulunmuştur (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003: 191). Bu çalışma için ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0,83$ olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan ölçek, katılımcılara Mart (2013) ayı içinde, ders sırasında dağıtılmış, uygulanmış ve toplanmıştır. Ölçek dağıtıldıktan sonra katılımcılara araştırmanın konusu, amacı ve ölçeğin içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Ölçeğin doldurulması katılımcılara bağlı olarak 8-15 dakika sürmüş olup bu süre içerisinde katılımcılardan gelen sorular gerekli dönütler verilerek açıklanmıştır. Çalışma kapsamına alınan hiçbir katılımcı araştırmaya katılmaya zorlanmamış, ölçeğin uygulanması ve toplanması sürecinde gizlilik ilkesine özenle uyulmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde istatistik paket programı (SPSS 16) kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi öğretmen yetiştirme programları öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıkları; yerleşim yeri, sınıf, yaş, babalarının eğitim durumları ve annelerinin eğitim durumları açısından analizini yapmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıkları; cinsiyet ve öğrenim gördükleri lisans programı değişkenleri açısından analizini yapmak için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarını belirlemek amacıyla kullanılan çevre sorunlarına yönelik duyarlılık ölçeğinden elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Çevre Duyarlılığını Gösteren t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	t	P
Kadın	76	48.35	7.13	198	,113	,911
Erkek	124	48.24	6.77			

Tablo 2' de görüldüğü gibi, kadın ve erkek öğrencilerin çevre duyarlılıkları toplam puan ortalamaları arasında 0,05 düzeyinde ($t(198)=-,113, p>0,05$) anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu öğrencilerin çevre duyarlılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Bölüm Değişkenine Göre Çevre Duyarlılığını Gösteren t Testi Sonuçları

Bölüm	N	\bar{X}	S	Sd	t	P
Psikolojik Danış.	7	47,38	6,98			
S. Bilgiler	03	49,13	6,73	,198	1,808	,072

Tablo 3' te görüldüğü gibi, Psikolojik Danışmanlık ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çevre duyarlılıkları toplam puan ortalamaları arasında 0,05 düzeyinde ($t(198)=-1,808, p>0,05$) anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu öğretmen adaylarının çevre duyarlılık düzeylerinin bölümlerine göre farklılaşmadığını göstermektedir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Baba Eğitim Durumuna Göre Çevre Duyarlılığını Gösteren ANOVA Testi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	323,457	3	107,819		
Gruplar içi	9143,298	1 96	46,649	2	2,311 ,077
Toplam	9466,755	199			

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğrencilerin baba eğitim durumuna göre çevre duyarlılıkları puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir ($F(3-196)=2.311; p>0,05$). Bu bulgu, öğretmen adaylarının çevre duyarlılık düzeylerinin baba eğitim durumuna göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Anne Eğitim Durumuna Göre Çevre Duyarlılığını Gösteren ANOVA Testi Sonuçları

Varyans kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	143,322	3	47,774		
Gruplar içi	9323,433	196	47,569	1,004	2,392
Toplam	9466,755	199			

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre çevre duyarlılıkları puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir (F(3-196)=1.004; p>0,05). Bu bulgu, öğretmen adaylarının çevre duyarlılık düzeylerinin anne eğitim durumuna göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Yaşadığı Yer Durumuna Göre Çevre Duyarlılığını Gösteren ANOVA Testi Sonuçları

Varyans kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	69,645	3	23,215		
Gruplar içi	9397,110	196	47,944	,484	,694
Toplam	9466,755	199			

Tablo 6'da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının yaşadığı yer durumuna göre çevre duyarlılıkları puanları p=0,05 düzeyinde anlamlı değildir (F(3-196)= ,484; p>0,05). Bu bulgu, öğretmen adaylarının çevre duyarlılık düzeylerinin yaşadığı yer durumuna göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Yaş Durumuna Göre Çevre Duyarlılığını Gösteren ANOVA Testi Sonuçları

Varyans kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	255,587	3	85,196		
Gruplar içi	9211,168	196	46,996	1,813	,146
Toplam	9466,755	199			

Tablo 7'de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının yaş durumuna göre çevre duyarlılıkları puanları p= 0,05 düzeyinde anlamlı değildir (F(3-196)= ,1,813; p>0,05). Bu bulgu, öğretmen adaylarının çevre duyarlılık düzeylerinin yaş durumuna göre değişmediğini göstermektedir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Sınıf Kademesi Durumuna Göre Çevre Duyarlılığını Gösteren ANOVA Testi Sonuçları

Varyans kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	322,115	3	107,405		
Gruplar içi	9144,540	196	46,656	2,302	,078
Toplam	9466,755	199			

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının sınıf kademesi durumuna göre çevre duyarlılıkları puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir ($F(3-196)= ,2,302; p>0,05$). Bu bulgu, öğretmen adaylarının çevre duyarlılık düzeylerinin sınıf kademesi durumuna göre değişmediğini göstermektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarının, çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarının ölçülmesi ve belirtilen alt problemlerin çözüme ulaştırılmasını sağlamak amacıyla Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik lisans programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulanan ölçeğin yanıtları, istatistiksel yöntemle değerlendirilmiş ve elde edilen bulgulara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri lisans programına göre en yüksek puan ortalamasının ($\bar{X} =49,13$) ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarına ait olduğu, PDR lisans programının ($\bar{X} =47,38$) ortalama ile çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarının Sosyal Bilgiler lisans programından düşük olduğu gözlenmekle beraber bu farkın anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Karadayı (2005), “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Küresel, Ulusal ve Yerel Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri” ile Polat (2012), “Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmalardan elde edilen verilere göre de öğrenim görülmekte olan lisans programı ile tutum puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların aksine, Çabuk ve Karacaoğlu (2003) “Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi” , Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) “Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi” ile Şama (1997), “Üniversite Gençliğinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmalardan elde edilen verilere göre, öğretmen adaylarının bulunduğu program ile çevreye yönelik tutumları arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan kız öğretmen adaylarının duyarlılık puanları ortalamaları ($\bar{X} = 48,35$), erkek öğretmen adaylarının duyarlılık puanları ortalamalarından ($\bar{X} =48,24$) daha yüksek bulunmuştur. Ancak yapılan istatistiksel analiz, cinsiyetle duyarlılık puanları arasındaki bu farkın anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($t(198)=-,113, p>0,05$). Akbaş (2007), “Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarında Çevre Olgusunun Araştırılması”, Karadayı (2005), “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Küresel, Ulusal ve Yerel Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri (Sakarya İli Örneği)”, Altın (2001), “Biyoloji Öğretmeni Adayla-

rında Çevre Eğitimi” ile Polat (2012), “Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmalardan elde edilen verilere göre de, çevreye karşı tutumla cinsiyet arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların aksine, Çabuk ve Karacaoğlu (2003) “Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi” , Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) “Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi”, Erol (2005), “Sınıf Öğretmenliği İkinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları”, Özdemir (2003) “İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilgi ve Bilinçlerinin Araştırılması” ile Erol ve Gezer (2006) “Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Çevreye ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmalarda cinsiyet ve tutum puanları arasında kız öğrenciler lehine fark bulunduğu ortaya konulmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yerleşim yeri değişkenine göre çevre sorunlarına yönelik duyarlılık puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir ($F(3-196)=,694$; $p>0,05$). Polat (2012), “Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmadan elde edilen verilere göre de yerleşim yeri değişkeni açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Yapılan çalışmanın aksine, Şama (1997), “Üniversite Gençliğinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmasında elde edilen verilere göre, büyük yerleşim yerlerinden gelen öğrenciler lehine fark bulunmuştur (Akt. Aksu, 2009: 65). Tuncer, Sungur, Tekkaya ve Ertepinar (2004), yaptıkları çalışmada, Ankara’nın kırsal ve kentsel alanlarında yaşayan 6. sınıf öğrencilerinin, çevreye yönelik tutumlarını araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda kentsel alanlarda yaşayan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının, kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre çevre sorunlarına yönelik duyarlılık puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir ($F(3-196)=1.004$; $p>0,05$). Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) “Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi” ile Malkoç (2011), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının ve Bilişsel Farkındalık Becerilerinin İncelenmesi” adlı çalışmalardan elde edilen verilere göre de, öğretmen adaylarının annelerinin eğitim düzeyi ile çevreye yönelik tutumları arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir. Yapılan çalışmaların aksine, Özmen, Çetinkaya ve Nehir (2005) “Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” ile Polat (2012), “Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmalarda, ebeveyni üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutum puanları, ebeveyni üniversite mezunu olmayan üniversite öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre çevre sorunlarına yönelik duyarlılık puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir ($F(3-196)=2.311$; $p>0,05$). Malkoç (2011), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının ve Bilişsel Farkındalık Becerilerinin İncelenmesi”, ile Erol (2005), “Sınıf Öğretmenliği İkinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmasında elde edilen verilere göre de, öğretmen adaylarının babalarının eğitim düzeyi ile çevreye yönelik tutumları arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir. Ya-

pılan bu çalışmaların aksine Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) “Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi” adlı çalışmada baba eğitim düzeyi açısından anlamlı fark bulunmuştur. Şama (1997), “Üniversite Gençliğinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” ile Polat (2012) “Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmalarından elde edilen verilere göre de, baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler lehine bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre çevre sorunlarına yönelik duyarlılık puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir (F(3-196)= ,1,813; p>0,05). Çabuk ve Karacaoğlu (2003) “Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi” adlı çalışmada da yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sınıf değişkenine göre çevre sorunlarına yönelik duyarlılık puanları 0,05 düzeyinde anlamlı değildir (F(3-196)= ,2,302; p>0,05). Yeşilyurt (2011) tarafından yapılan, “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine Yönelik Yeterlik Algıları” adlı çalışmanın sonucunda, öğretmen adaylarının kendilerini ilgili konuda orta düzeyde yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların aksine, Çabuk ve Karacaoğlu (2003) “Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi” ile Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) “Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi” adlı çalışmalarda devam edilen sınıflar arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Duyarlılıklarının İncelendiği bu çalışmada Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde öğrenim gören toplam 200 öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının orta düzeyde çevre duyarlılığına sahip olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının bölüm, cinsiyet, yaşadığı yer, anne ve baba eğitim düzeyi, yaş ve öğrenim gördüğü sınıf değişkenlerine göre çevre duyarlılıklarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının çevre duyarlılıklarının beklenildiği gibi yüksek çıkmaması, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında çevreye yönelik verilen derslerin öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini karşılamakta yetersiz kalması ile ilişkilendirilebilir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programı içeriğinin çevre ve çevre duyarlılığını konu alacak şekilde hem nitelik hem de nicelik olarak zenginleştirilmesi; diğer öğretmen yetiştirme programlarında da çevre duyarlılığını destekleyici içeriklere yer verilmesinin öğretmen adaylarının çevre duyarlılıklarını artırması yönünde olumlu katkı yapacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, T., (2007). *Fen bilgisi öğretmen adaylarında çevre olgusunun araştırılması*. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 78s, Erzurum.
- Aksu, Y. (2009). *Fen ve teknoloji ile sınıf öğretmenlerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Fen Bilgisi Eğitimi ABD., Yüksek Lisans Tezi. Isparta.

- Alım, M. (2006). Avrupa birliği üyelik sürecinde türkiye’de çevre ve ilköğretimde çevre eğitimi. *Coğrafya Eğitimi A.B.D. Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:14 No:2.
- Altın, M., (2001). *Biyoloji öğretmeni adaylarında çevre eğitimi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 95s, Ankara.
- Batak, F. (1997). *Okulöncesi dönem çocuğunda çocuktan-çocuğa eğitim*. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çabuk, B. (2001). *Okulöncesi dönem çocuklarının çevre ile ilgili farkındalık düzeyleri*. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çabuk, B. ve Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2).
- Çalışkan, M. (2002). *Yetişkinlerde çevre duyarlılığını etkileyen etmenler*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çelikkıran, A. (1997). *Çevre sorunları ve eğitim*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (1999). *Okul öncesi çevre eğitimi*, İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (2012). *Türkiye çevre sorunları ve öncelikli envanteri değerlendirme raporu*. Ankara www.csb.gov.tr (Erişim tarihi: 26.12.2013)
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1997). *Ulusal çevre eylem planı*. Hazırlayan: Musa Doğan. Ankara.
- Erol, H.G. (2005). *Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları*. Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Erol, H.G. ve Gezer, K. (2006). Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları. *International Journal Of Environmentaland Science Education*, 1 (1), s. 65 – 77, Turkey.
- Gökdağ, D. (1994). Ortaöğretim programlarında çevre. *Kirlenen çağ. Cogita dergisi*.2 (2); 37-48.
- Kahyaoğlu, M. , Daban, Ş. ve Yangın, S. (2008). İlköğretim öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumları. *Diyarbakır Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, s. 42-52.
- Kapyla, D. ve Wahlstrom, J. (2000). Evaluating the effectiveness of residential environmental education program. *The Journal of Environmental Education*. 31(2), 31-37.
- Karadayı, G., (2005). *Ortaöğretim öğretmenlerinin küresel, ulusal ve yerel çevre sorunları hakkındaki görüşleri (sakarya ili örneği)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 89s, Ankara.
- Karalar, İ. (1995). Çevresel etki değerlendirmesi. *Yeni Türkiye Çevre Özel Sayısı*, Temmuz-Ağustos, 1. s. 5.

- Karasar, N. (2005), *bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayın.
- Kaya, E. , Akıllı, M. ve Sezek, F. (2009). Lise öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının cinsiyet açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, s. 43-54.
- Malkoç, H. (2011). *Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının ve bilişsel farkındalık becerilerinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Özdemir, A. (2003). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin çevre bilgi ve bilinçlerinin araştırılması*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. İzmir.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. ve Nehir, S., (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 4/6, 330-344.
- Polat, S. (2012). *Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları*. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Şahin Nevin, F. (2004). Yüksek öğretimde öğrenci merkezli çevre eğitimi dersine yönelik bir uygulama. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), s. 113-128.
- Şama, E., (1997). *Üniversite gençliğinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları (gazi eğitim fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma)*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 126s, Ankara.
- Şenyurt,A., Temel, A.B., ve Özkahraman, Ş. (2011) Üniversite öğrencilerinin çevresel konulara duyarlılıklarının incelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), Isparta.
- Torunoğlu, E.(2013). *Çevre politikaları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tozlu, A. (1997). *İlkokul çağındaki çocukların çevre sağlığı bilgileri ve etkileyen faktörler*. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tuncer, G, Sungur, S., Tekkaya, C., Ertepinar, H., (2004). Environmental attitudes of the 6th grade students from rural and urban areas: a case study for ankara, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26,s. 167-175.
- Türk Dil Kurumu (2013).www.tdk.gov.tr(Erişim tarihi. 23/12/2013)
- Türksoy, Ö. (1991). Çocuk ve çevre duyarlılığı eğitim. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*.(19); 22-31.
- Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. ve Yılmaz, M., (2000). *Çevre Bilimi*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Yeşilyurt, E. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine yönelik yeterlik algıları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 71-100.
- Yücel, S. ve Morgil, İ. (1998). Yükseköğretimde çevre olgusunun araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, s. 84-91.